

Tematska jedinica 1:

Menadžment i preduzetništvo u KKI

Tema 1.1.

Razumevanje KKI. Međusektorske saradnje

Author(s):

Prof. Elida Mesaroš Lajko

Prof. Olivera Gračanin

Institution(s):

UNS, Serbia

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Podrška Evropske komisije za izradu ove publikacije ne predstavlja potvrdu sadržaja koji odražava stavove samo autora, a Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj. Broj projekta: 2020-1-BG01-KA203-07919.

Ovaj materijal je deo sadržaja nastavnog plana i programa „Menadžment i preduzetništvo u kulturnim i kreativnim industrijama“ namenjen studentima osnovnih i master studija iz oblasti umetnosti i humanističkih nauka i sadrži ukupno 10 tema. Sastavljen je u okviru Erasmus+ strateškog partnerstva „*FENICE - Jačanje preduzetništva i inovacija u kulturnim i kreativnim industrijama kroz interdisciplinarno obrazovanje*“.

Sadržaj:

Program FENICE

Tematska jedinica 1: Menadžment i preduzetništvo u KKI

Tema 1.1. Razumevanje KKI. Međusektorska saradnja.

Tema 1.2. Kreativnost i inovativnost. Odgovornost i etičko ponašanje

Tema 1.3. Kulturne politike i institucije. Intelektualna svojina

Tema 1.4. Preduzetnički način razmišljanja i procesi.

Tematska jedinica 2: Preduzetnička praksa - Modeliranje KKI preduzeća

Tema 2.1. Dizajniranje poslovanja za KKI: priprema biznis plana i pitching

Tema 2.2. Proizvod ili usluge sa ekonomske tačke gledišta. Ekonomska vrednost. Proizvod i usluge u umetnosti. Kulturna vrednost.

Tema 2.3. Tržište, konkurencija, potrošnja i brendiranje u KKI

Tema 2.4. Poslovni modeli, sistemi, partnerstva

Tema 2.5. Menadžment: upravljanje timom i promenama u KKI

Tema 2.6. Finansiranje. Mogućnosti i rizici

Više informacija možete pronaći na: <http://www.fenice-project.eu>

Deklaracija o autorskim pravima:

Delo je licencirano pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0. Imate pravo da:

- delite — kopirajte i redistribuirajte materijal u bilo kom mediju ili formatu
- prilagođavate — menjate, modifikujete i nadograđujete materijal

pod sledećim uslovima:

- Atribucija - morate spomenuti, linkovati materijal za licencu i navesti da li su izvršene izmene. To možete učiniti na bilo koji razuman način, a da ne sugerišete da vas davalac licence podržava ili da podržava vaš način upotrebe ovog materijala.
- Upotreba u nekomercijalne svrhe — materijal se ne može koristiti u komercijalne svrhe.
- Deljenje sličnog materijala (ShareAlike) — ako menjate, modifikujete ili nadograđujete materijal, morate da prikazete svoj doprinos pod istom licencom kao i original.

1 Pregled TEME

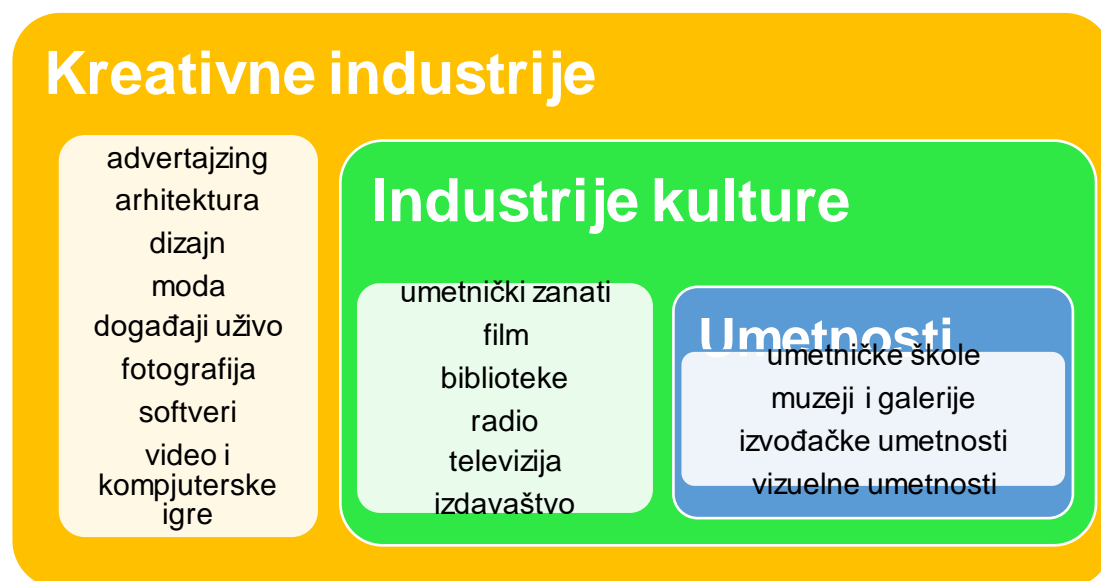

U ovoj temi se bavimo suštinom kulturnih i kreativnih industrija (KKI) i njihove specifičnosti kao ekonomske grane koja se brzo razvija i koja podstiče ekonomski rast, otvaranje novih radnih mesta i zaradu od izvoza uz promociju socijalne uključenosti, kulturološke raznolikosti i humanog razvoja, posebno na lokalnom i regionalnom nivou. Pažnja je posvećena tumačenju KKI kao interdisciplinarnih sektora sa visokim potencijalom za apsorpciju znanja, koji takođe napreduju oslanjajući se na lokalne resurse i nasleđe.

2 TEMA

Kulturne i kreativne industrije su prepoznate kao održivi i inkluzivni pokretači rasta u Evropi. Osim što doprinose ekonomskom rastu, oni neguju socijalnu koheziju, neguju inovacije i otvaraju radna mesta na lokalnom i regionalnom nivou, uprkos izazovima sa kojima se suočavaju evropske privrede nakon postkriznih restriktivnih javnih budžeta. One stvaraju netehnološke inovacije i najefikasnije premošćuju prioritete društvenog i ekonomskog razvoja. Štaviše, postoje razlike između kulturnih i kreativnih industrija koje treba uzeti u obzir: kulturne industrije su regionalno određene, napreduju na lokalnim resursima i donose vrednost zajednicama stvaranjem radnih mesta na regionalnom i lokalnom nivou, dok se kreativne industrije odnose na globalnu ekonomiju.

Izvor: Tomczak, Paulina & Stachowiak, Krzysztof. (2015). Location Patterns and Location Factors in Cultural and Creative Industries. *Quaestiones Geographicae*. 34. 7-27. 10.1515/quageo-2015-0011.

U prethodne četiri decenije, KKI su doživele izuzetan razvoj i postale jedan od najdinamičnijih sektora sa ogromnim mogućnostima daljeg razvoja.

Definicije kulturnih i kreativnih industrija su različite, a mi ćemo se fokusirati uglavnom na one koje se primenjuju u evropskom kontekstu – na definicije Uneska, Evropske unije i nekih evropskih zemalja sa najartikulisanim politikom u KKI.

Definicija kreativnih industrija Odeljenja za kulturu, medije i sport Vlade Ujedinjenog Kraljevstva glasi: „One industrije koje potiču iz individualne kreativnosti, veštine i talenta i koje imaju potencijal da generišu višak i otvaraju radna mesta kroz stvaranje i eksploataciju intelektualne svojine“ .

Evropska unija pod KKI svrstava sve industrije (grupe entiteta – preduzeća i biznisa) koje pripadaju kulturnom i kreativnom sektoru (KKS). Nadalje, KKS-ovi su definisani kao svi sektori čije su aktivnosti zasnovane na kulturnim vrednostima, ili drugim umetničkim individualnim ili kolektivnim kreativnim izrazima (Predlog uredbe Evropskog parlamenta i Saveta o uspostavljanju programa Kreativna Evropa (2021. do 2027.)). Na najvišem nivou politike EU je prepoznato da KKI posebno i KKS uopšte imaju veoma visoku ekonomsku vrednost pored jačanja pojma evropskog identiteta, vrednosti i zajedničkog nasleđa jer su intenzivni u znanju i talentima, stvaraju inovacije i visok rast, i obezbeđuju nišu za preduzetništvo i samozapošljavanje posebno za mlade ljude.

Kada govorimo o KKI u Evropi, moramo uzeti u obzir da kulturni i kreativni sektori u Evropi čine 4,4% BDP-a EU, da ih čine 12 miliona zaposlenja sa punim radnim vremenom i 509 milijardi evra dodate vrednosti BDP-u (Impulsni dokument o ulozi kulturnog i kreativnog sektora u inoviranju evropske industrije. Dostupno na internetu: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cd264783-3977-11e9-8d04-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-119795248>)

Šta je to što KKI čini tako okretnim i dinamičnim sektorom privrede? Iznad svega, interdisciplinarnost je ta koja omogućava da KKI stoje samostalno, ali i da se povežu sa bilo kojim drugim sektorom koji raste, podstičući druge sektore i oni sami rastu.

UNESCO definiše kulturnu i kreativnu industriju (KKI) kao „sektore organizovane aktivnosti čija je osnovna svrha proizvodnja ili reprodukcija, promocija, distribucija i/ili komercijalizacija dobara, usluga i aktivnosti kulturnog, umetničkog ili kulturnog nasleđa“. (UNESCO, 2015). Ova definicija uključuje ne samo finalne proizvode ljudske kreativnosti, već i čitav lanac pratećih aktivnosti koje su potrebne za podršku stvaranju, proizvodnji i distribuciji kreativnih proizvoda, kao što su zanati, proizvodnja hrane, štampa ili emitovanje.

KKI se pojavljuju u različitim oblicima:

Creative Industries			
HERITAGE	ARTS	MEDIA	FUNCTIONAL CREATIONS
Traditional cultural expressions art crafts festivals celebrations	Visual arts painting sculpture antique photography etc.	Publishing and printed media books newspapers press and other publications	Design interior graphic fashion jewellery toys
Cultural sites historical monuments museums libraries archives etc.	Performing arts live music theatre dance opera puppetry circus etc.	Audio-visuals film television and radio broadcasting	Creative services architecture advertising creative R&D cultural services digital services etc.
		New media digitalized content software video games animations etc.	

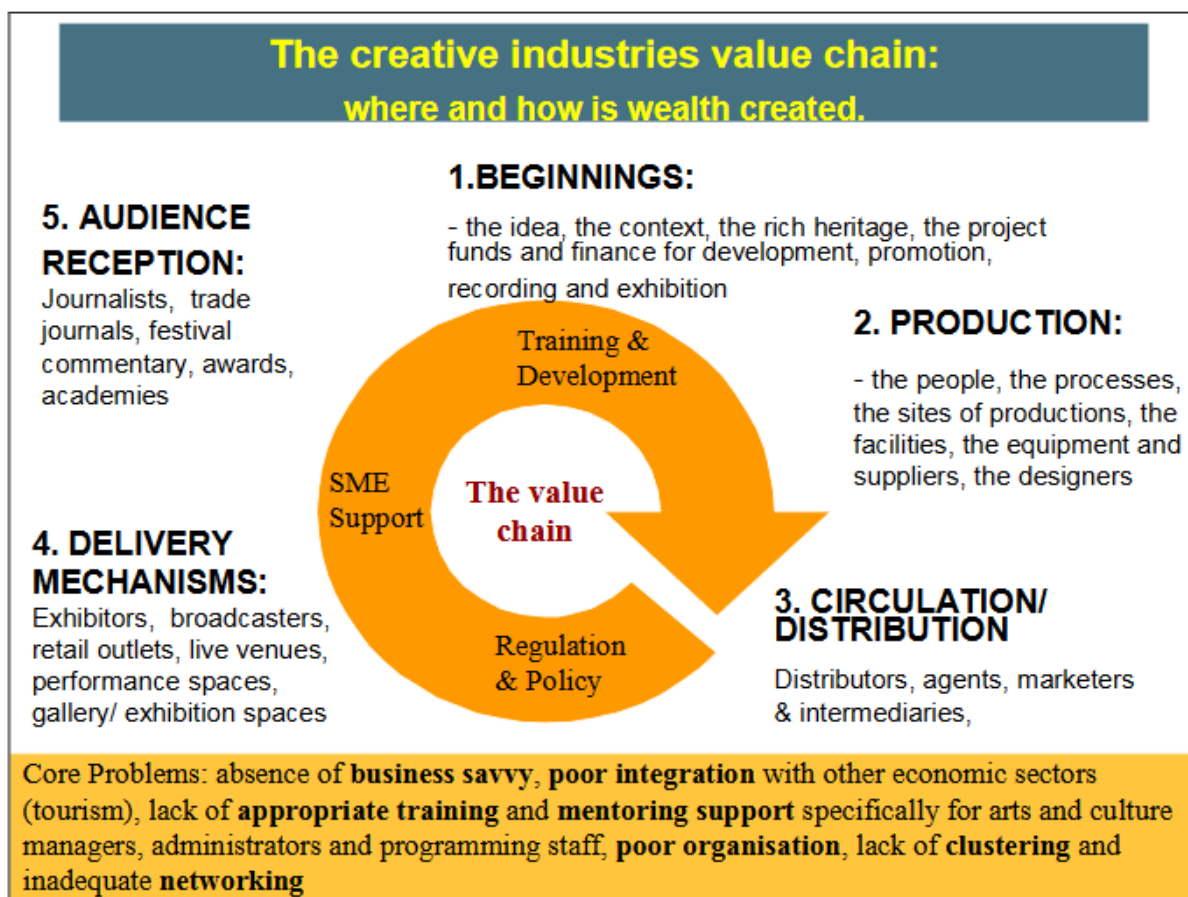
Izvor: Northern Future Forum: <https://www.nff2015.is/themes/creative-industries-growth-engine-for-the-future/>

KKI imaju glavnu ulogu u četvrtoj industrijskoj revoluciji i Internetu i rezultat su digitalne transformacije modernog društva (poznatog kao Industrija 4.0). Ova konotacija je još važnija u kontekstu ekonomije iskustva u kojoj se dobra i usluge vrednuju na osnovu iskustva koje oni stvaraju za kupce (Pine i Gillmor, 1998). Lanac stvaranja vrednosti u KKI u velikoj meri definiše proces monetizacije rezultata ljudskih kreativnih aktivnosti i njihovog pretvaranja u tržišne proizvode čija potrošnja u velikoj meri zavisi od uključivanja i interpretacije kupaca (tj. iskustva).

Složenost KKI otežava njihovo definisanje, posebno kada se definišu tipični procesi u industriji, tipični timovi ili tipični ciljevi izlaza. Zato je od ključne važnosti da se razume konkretna grana kreativnih industrija u koju se preduzetnik želi uključiti, da bi se mogla uspešno razviti i poslovna strana poduhvata.

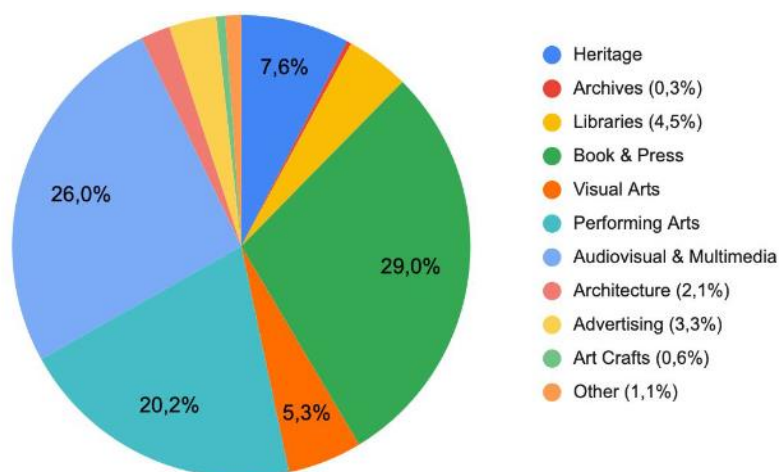
KKI obezbeđuju platforme na kojima umetnici sprovode svoje kreativne ideje, često u kombinaciji sa drugim stvaraocima, kako bi proizveli kulturni proizvod ili uslugu koja ima dodatnu vrednost za potrošača/kupca. To znači da kreativnu proizvodnju treba da prati smisao za poslovanje, integracija sa drugim sektorima (npr. ugostiteljstvo), dobra

organizacija i adekvatno umrežavanje.

Izvor: Value chain analysis used in Gauteng 's Cultural Industry Development Framework, SA, 2005

Broj organizacija povezanih sa KKI po sektoru KKI

Izvor: SAKKI analysis of the European Transparency Register 2019: <https://ec.europa.eu/transparencyregister>, checked on 11/22/2019.

Napori za izgradnju pametne ekonomije u Evropi usmereni su na unapređenje konkurentnosti, uz zadržavanje modela socijalne tržišne ekonomije i efikasno korišćenje resursa. Najveći deo napora za podsticanje inovacija usmeren je na korišćenje postojećeg potencijala za inovacije u EU. Prvo, to je ogromno domaće tržište, ali tu su i visokokvalifikovani istraživači, preduzetnici i kompanije i jedinstvene prednosti u smislu vrednosti, tradicije i različitosti.

Industrije se diversifikuju i razvijaju paralelno sa novim izazovima kako bi zadovoljile sve fragmentiranije potrebe i želje savremenih ljudi za individualnim oblicima komunikacije, opuštanja i rekreacije, suživota sa prirodom, za konzumiranje kulturnih vrednosti i nasleđa, istraživanje novih kultura i teritorija itd. Organizacije različitih kompetencija se sve više oslanjaju na usluge i saradnju sa kreativnim kompanijama kako bi unapredile svoje proizvode i usluge i stekle novi pristup svojim kupcima i partnerima. Otuda i međupovezanost KKI sa sektorima komunikacija, putovanja i turizma, obrazovanja, istraživanja i tako dalje.

Kreativne industrije nisu samo same po sebi inovativne, već su i važna pokretačka snaga inovacija u nekreativnim industrijama. Podrška uključivanju kompanija iz kreativnog sektora u istraživačke projekte često vodi ka daljim inovacijama. To je zato što pružaoci kreativnih usluga teže da pomognu kompanijama da razviju proizvode i usluge više orijentisane na tržište i klijente

Glavne karakteristike KKI koje ih čine neophodnim za razvoj savremenih društava odnose se na sledeće:

- Zasnovane su na umetnosti i kulturi, a ne na korisnosti
- Oslanjaju se na kreativnost, stvaranje i ko-kreaciju – to ih čini veoma otpornim na automatizaciju i poslovi koji postoje u ovoj industriji verovatno će preovladavati paralelno sa automatizacijom drugih oblasti života;
- Javljaju se u obliku ad hoc partnerstava među pojedinačnim stvaraocima – ovo čini kreativno partnerstvo svestranim i visoko produktivnim za nove ideje i radove, ali veoma ranjivim i sa organizacione i ekonomske perspektive, jer preovlađuje rad zasnovan na projektima;
- Spin-off novih rešenja/inovacija u drugim sektorima privrede;
- Oslanjaju se na umrežavanje, deljenje i grupisanje;
- Promovišu društvenu koheziju i inkluziju zasnovanu na zajedničkim vrednostima, stavovima, znanju, uverenjima i tako dalje;
- Stvaraju iskustava i individualne lične vrednosti i doživljaje za svakog konzumenta;

- Prožimaju sve druge sektore privrede – sa i bez digitalizacije;
- Najdirektnije su povezane sa turizmom (jer često generišu srž turističkih proizvoda), rekreacijom i obrazovanjem, a sa napretkom VR i AR i interneta dolazi do dodatnog preplitanja;
- Od njih se očekuje da proizvedu rešenja za globalne, regionalne i lokalne izazove sa kojima se moderna društva suočavaju.

3 Reference

European Commission, Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, (2019). *Impulse paper on the role of cultural and creative sectors in innovating European industry*, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2873/509380>

European Parliament (2019), European Parliament legislative resolution of 28 March 2019 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Creative Europe programme (2021 to 2027) and repealing Regulation (EU) No 1295/2013 (COM(2018)0366 — C8-0237/2018 — 2018/0190(COD)), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019AP0323&from=EN>

Tomczak, Paulina & Stachowiak, Krzysztof. (2015). *Location Patterns and Location Factors in Cultural and Creative Industries*. *Quaestiones Geographicae*. 34. 7-27.

UNESCO (2015). *Cultural Times. The First Global Map of the Cultural and Creative Industries*. https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/cultural_times_the_first_global_map_of_cultural_and_creative_industries.pdf

<https://slideplayer.com/slide/3463854/>